

Ptaśnik, Mieczysław

W tysiąclecie

Ochrona Zabytków 19/2 (73), 3-7

1966

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

W TYSIĄCLECIE

Weszliśmy w ostatni rok Tysiąclecia Państwa Polskiego, rok retrospektywnych ocen jego dziejów, a równocześnie ocen tego, czego dokonaliśmy w kilkuletnim okresie obchodów historycznej rocznicy naszej państwowości.

Podstawowym pomnikiem, wzniesionym czynem całego społeczeństwa, było zbudowanie tysiąca szkół. W obchodach millennialnych nie zabrakło również wkładu polskich konserwatorów i muzeologów. W tym okresie oddano do użytku społeczeństwa wiele odbudowanych obiektów zabytkowych, które posiadają nie tylko wartości historyczne oraz wzbogacają zasób naszych dóbr kulturalnych przez wejście w służbę współczesnego socjalistycznego społeczeństwa, ale stanowią również poważne wartości ekonomiczne. Obchody centralne, wojewódzkie i lokalne uświetnione były licznymi wystawami organizowanymi przez muzea. Nie były to jedynie ekspozycje archeologiczne, obrazujące początki naszego procesu historycznego, ale — co charakterystyczne — również wystawy przedstawiające osiągnięcia Dwudziestolecia PRL. To przerwienie pomostu pomiędzy przeszłością a współczesnością, dokonane w działalności wystawienniczej w okresie obchodów Tysiąclecia, stanowi poważne osiągnięcie naszego muzealnictwa. Wysiłek polskiej archeologii w ostatnich latach zapełnił wiele niezapisanych kart genezy naszej państwowości i przesunął początki jej kształtowania się na okres o wiele wcześniejszy od oficjalnie przyjmowanej daty. W wysiłku tym uczestniczyła aktywnie archeologiczna służba konserwatorska, muzea archeologiczne i archeolodzy prowadzący działy w muzeach okręgowych i regionalnych. Prace wykopaliskowe przyniosły wielką ilość materiałów, które zmieniły pogląd na kulturę materialną i duchową Polski wczesnośredniowiecznej w okresie kształtowania się państwa. Ukazały one procesy gospodarcze i społeczne, zachodzące kilka stuleci przed wystąpieniem Polski na arenie historycznej.

Odkrycie wczesnopolskich grodów w Gnieźnie, Opolu, Poznaniu i innych miejscowościach zmieniło dotychczasowe poglądy na kształtowanie się miast i okres ich powstawania. Odkrycia na Wawelu, w Tyńcu i Wiślicy dostarczyły

cennych materiałów potwierdzających istnienie państwa Wiślan, pierwszego organizmu państwowego na ziemiach polskich, znanego z przekazów źródłowych. Ukazał się nam nowy okres rozwoju kultury materialnej i budownictwa okresu kształtowania państwa, o czym świadczą odkryte palatia i rotundy. Wykopaliska w Szczecinie i na Wolinie wskazały na istnienie tam dużych portów posiadających rozległe kontakty handlowe. Na podkreślenie zasługują prace prowadzone przez Muzeum Archeologiczne w Krakowie na terenie miasta oraz rezultaty działalności ratunkowej i badawczej Oddziału w Nowej Hucie, Muzeum Archeologicznego w Łodzi i Muzeum w Gdańsku. Duże osiągnięcia ma również Muzeum Archeologiczne w Poznaniu, które oprócz badań nad kulturą łuzyczką, przebadalo szereg osad i grodów wczesnośredniowiecznych. Prace przeprowadzone przez muzea na Górnym i Dolnym Śląsku, rezultaty ekspedycji jaćwieskiej, prowadzonej przez Muzeum w Białymstoku, wykopaliska Muzeum w Lublinie, odkrycia na zamku w Przemyślu oraz szereg innych pionierskich badań na Rzeszowszczyźnie — to bardzo pobieżny rejestr osiągnięć, sygnalizujący jedynie niektóre prace przeprowadzone przez muzea i konserwatorów.

Badania architektoniczne, prowadzone w związku z pracami konserwatorskimi, przyniosły wiele cennych odkryć oraz przyczynków dotyczących historii architektury polskiej. Prace te dały efekty, które niejednokrotnie były przedmiotem powszechnego zainteresowania i stały się istotnymi momentami w obchodach millennialnych, jak np. zakończenie odbudowy Zamku Wawelskiego, przekazanie społeczeństwu Zamku Piastowskiego w Słupsku czy oddanie do użytku części odbudowanego Zamku Piastowskiego w Szczecinie. Otwarcie Ratusza w Toruniu po kapitalnym remoncie konserwatorskim oraz zakończenie pewnego etapu prac konserwatorskich na Wzgórzu Kopernikowskim — to nie tylko uroczysty moment w obchodach Tysiąclecia, ale również punkt wyjścia dla przypadającej w 1973 r. 500-rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika. Zakończenie prac przy odbudowie zamku w Nidzicy w woj. olsztyńskim, w którym powstał cały „kombi-

nat kulturalny”, remont wieży kolegiaty w Kołobrzegu, w której nastąpiło otwarcie muzeum oręża polskiego, obrazującego m.in. dzieje walk o Wał Pomorski, oraz budynku pobernardyńskiego klasztoru we Wrocławiu, obecnej siedziby Muzeum Historii i Architektury m. Wrocławia, stanowią dalsze istotne elementy osiągnięć konserwatorskich. Podobną rolę spełni oddanie w roku bieżącym zakonserwowanych i zagospodarowanych turystycznie ruin zamku w Toruniu, gdzie odbędą się uroczystości związane z 500-letnią rocznicą Pokoju Toruńskiego oraz odbudowany Pałac Górków, w którym zostanie otwarta ekspozycja Muzeum Archeologicznego w Poznaniu.

Uroczyste otwarcie, po długotrwałych pracach konserwatorskich, Pałacu w Wilanowie i Pałacu na Wodzie w Łazienkach wzbogaciło obchody 100-lecia Muzeum Narodowego w Warszawie, i równocześnie weszło do programu obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego. Nie sposób wymienić wielu pomniejszych obiektów, których przekazanie społeczeństwu znalazło się w wojewódzkich, względnie powiatowych programach obchodów Millenium. Było ich sporo i wszystkie one zostały włączone w nurt współczesnego życia, stanowiąc pomost pomiędzy dzisiejszym dniem Polski Ludowej a minionymi stuleciami naszej przeszłości narodowej i państwowej.

W okresie obchodów millenialnych poważnie zwiększyło się w całym naszym społeczeństwie

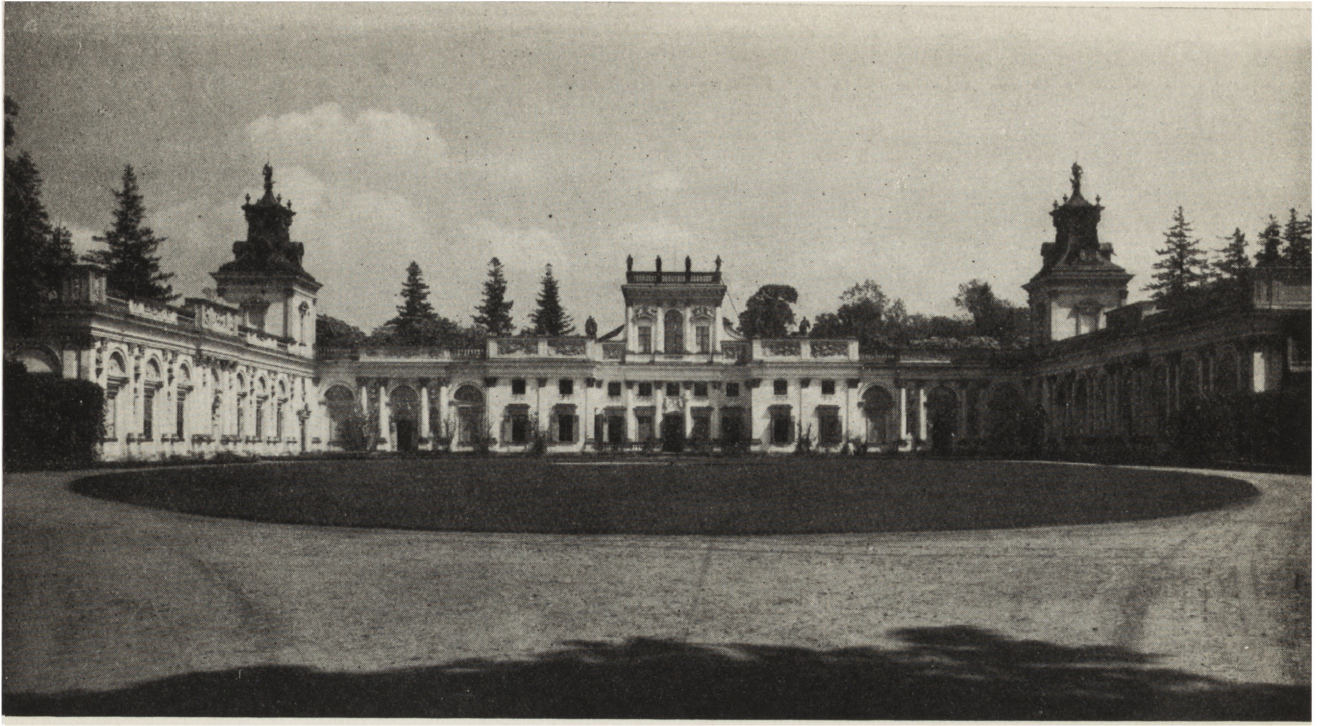

1. Toruń, Ratusz Staromiejski

1. Toruń, ancien Hôtel de Ville

2. Pieskowa Skała, Zamek

2. Pieskowa Skała, Château

3. Wilanów. Pałac

3. Wilanów. Palais

4. Warszawa. Pałac na Wodzie w Łazienkach

4. Varsovie. Palais de Łazienki

5. Szczecin. Zamek książąt piastowskich

5. Szczecin. Château des Princes de la dynastie des Piasts

zainteresowanie archeologią i historią. Wpłynęło to na powstanie szeregu nowych placówek archeologicznych, muzeów regionalnych i biograficznych, pozyskanie nowych gmachów, otwarcie wielu nowoczesnych ekspozycji. Pierwsza centralna wystawa, poświęcona początkom Państwa Polskiego, została otwarta 22 lipca 1960 r. przez Przewodniczącego Rady Państwa, Aleksandra Zawadzkiego w nowej siedzibie Państwowego Muzeum Archeologicznego — zabytkowym Arsenale warszawskim. Wprawdzie nie odbyły się dalsze wystawy centralne w Krakowie i Poznaniu, planowane przez Komisję Muzealną Komitetu Naukowego Obchodów Tysiąclecia, ale ich miejsce zajęły uroczyste otwarcia ekspozycji wawelskich, związanych z powrotem z Kanady skarbów koronnych i arrasów oraz nowo urządzonej zbrojowni i oddaniem do użytku zachodniego skrzydła Wawelu. Akcje wystawowe masiły się wyraźnie w okresie obchodów setnej rocznicy powstania styczniowego. W Warszawie otwarto w Muzeum Historycznym wielką wystawę poświęconą walce narodowyzwoleńczej w 1863 r., a przedtem wystawę związaną z powstaniem listopadowym 1830—31 r. Wspólnym osiągnięciem konserwatorskim i muzealnym było powołanie 22 stycznia 1963 r. Oddziału Muzeum Ruchu Rewolucyjnego w odrestaurowa-

nym X Pawilonie Cytadeli Warszawskiej. W uroczystości tej wzięły udział najwyższe władze partyjne i rządowe. Równocześnie na terenie całego kraju powstawały bardzo interesujące ekspozycje archeologiczne oraz wystawy rocznicowe. W okresie obchodów milenialnych zwrócono szczególną uwagę na tworzenie rezerwatów, w których eksponowane są „in situ” zabytki archeologiczne. Obiekty tego rodzaju powstały lub powstaną w Gieczu, Częstochowie, Kaliszu, Lednicy, Wiślicy, na Wolińcu i Wzgórzu Wawelskim. Obchodzony w r. 1964 Rok Nauki Polskiej, związany z jubileuszem 600-lecia Uniwersytetu Jagiellońskiego, uświetniło otwarcie wielkiej wystawy „Sztuka Krakowa 1350—1550” w Muzeum Narodowym w Krakowie, ekspozycji sztuki Wschodu na Wawelu i Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego. Podczas obchodów Dwudziestolecia PRL muzea eksponowały ponad 50 wystaw poświęconych osiągnięciom tego okresu w powiązaniu z tysiącletnią historią państwa.

Ostatni rok Obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego przyniesie dalsze wystawy i oddanie do użytku nowych obiektów zabytkowych. Niestety, nie przeprowadziliśmy zamierzonej restauracji Zamku Piastów Śląskich w Brzegu, zwanego Wawelem Śląskim, ale pełne opracowanie dokumentacji oraz rozpoczęcie robót

można również odnotować jako poważne osiągnięcie. Badania archeologiczne, prace naukowe i konserwatorskie, ekspozycje muzealne i przywrócenie do życia wielu cennych pomników naszej tysiącletniej architektury stanowią trwałą dorobek konserwatorów i muzeologów w okresie upamiętnienia Tysiąclecia Państwa Polskiego.

Dzięki stosunkowi Państwa Ludowego do sprawy zabytków i muzealnictwa przywrócono społeczeństwu wiele bezcennych pomników kultury narodowej, świadczących o naszej tysiącletniej państwowości, wzbogacono zasób wiedzy o bliskiej i najdalszej przeszłości przy pomocy badań, odkryć i wystaw muzealnych,

wnosząc poważny wkład do upowszechnienia kultury i nauk historycznych. Pomimo zniszczeń, będących wynikiem działań wojennych oraz grabieży zaborców, udało się zachować dla przyszłych pokoleń najcenniejsze obiekty świadczące o naszej przeszłości i tradycjach narodowych. Nadanie tym obiektom nowych funkcji w ustroju socjalistycznym pozwoli nie tylko udostępnić je współczesnemu społeczeństwu, ale i przekazać je przyszłemu tysiącleciu.

mgr Mieczysław Ptaśnik
Dyrektor Zarządu Muzeów
i Ochrony Zabytków
Warszawa

MILLENAIRE

L'année 1966 marque la fin du Millénaire de la fondation de l'Etat Polonais, année de l'appréciation rétrospective de l'histoire de notre pays en même temps qu'une appréciation de tout ce qui fut réalisé dans la période de quelques années au cours desquelles se déroulaient les célébrations de l'anniversaire historique de l'Etat polonais. Il convient de souligner également l'apport des conservateurs et des muséologues polonais dans les célébrations millénaires. Au cours de cette période on a remis au service de la société nombre de monuments reconstruits qui possèdent non seulement de grandes valeurs historiques et enrichissent notre patrimoine culturel au service de la société socialiste, mais ils constituent en plus d'importantes valeurs économiques. Les célébrations centrales du Millénaire, de voïvodies et locales furent illustrées encore par de nombreuses expositions organisées par les musées. Ce n'était pas uniquement des expositions archéologiques illustrant les débuts du processus historique de l'Etat polonais, mais également — ce qui est caractéristique — des expositions représentant les réalisations durant la période de vingt ans de la République Populaire de Pologne, et par ce seul fait, jetant une plateforme entre le passé et la contemporanéité.

Les recherches archéologiques en Pologne au cours des dernières années ont révélé les cartes blanches de la genèse de notre système d'Etat et ont fait remonter les origines de notre histoire à une période beaucoup plus reculée que la date officiellement reconnue. Aux efforts de nos archéologues prirent une part très active les conservateurs, les musées archéologiques et les sections archéologiques des musées régionaux et de districts. Les fouilles apportèrent un riche butin qui amena un changement d'opinion sur la culture matérielle et spirituelle de la Pologne du haut moyen-âge à l'époque de la formation de l'Etat, mettant en lumière les procès économiques et sociaux intervenant quelques centaines d'années avant que la Pologne ne se manifesta sur la scène de l'histoire.

Les recherches architectoniques effectuées en raison des travaux de conservation, apportèrent beaucoup de révélations précieuses concernant l'histoire de l'architecture en Pologne, devenant l'objet de l'intérêt général. Les résultats de ces travaux devinrent non seulement des facteurs importants dans les célébrations millénaires, mais aussi dans une certaine mesure ils constituaient le point de départ pour le 500-e anniversaire — qui tombe en 1973 — de la naissance de Nicolas Copernic, le plus grand astronome polonais. En plus des monuments historiques les plus

importants tels que le Château de Wawel de Cracovie, les châteaux des Piasts à Słupsk et à Szczecin, le palais de Wilanów, le palais de Łazienki à Varsovie, l'hôtel de ville de Toruń, les travaux de conservation portent sur les monuments plus modestes qui tous sont inclus dans le courant de la vie contemporaine ralliant l'époque nouvelle de la République Populaire de Pologne aux siècles écoulés de notre passé. Dans la période des célébrations millénaires, l'intérêt de la société pour l'archéologie et l'histoire s'accrut très sensiblement ce qui donna un nouvel essor à la fondation de nouveaux musées et à l'organisation de nombreuses expositions. Simultanément, sur le territoire de tout le pays, des expositions archéologiques et commémoratives très intéressantes ont été organisées. Au cours des célébrations millénaires une attention particulière fut portée à la fondation de réserves, où les monuments archéologiques sont exposés „in situ”.

Diverses expositions ont illustré l'année de la Science Polonaise en 1964, liée au 600-e anniversaire de l'Université de Cracovie. Pour célébrer le XX-e anniversaire de la République Populaire de Pologne les musées ont organisé plus de 50 expositions consacrées aux réalisations de cette période présentées sur le fond de l'histoire millénaire de la Pologne. L'année qui termine le Millénaire de l'Etat Polonais nous apportera d'autres expositions et la mise en service d'autres monuments. Les fouilles archéologiques, les recherches scientifiques et les travaux de conservation, les expositions muséales et le rétablissement des précieux monuments de notre architecture millénaire, constituent le résultat durable des efforts de nos conservateurs et de nos muséologues dans la période consacrée à la commémoration du Millénaire de l'Etat Polonais.

Grâce à la protection dont l'Etat populaire a entouré les monuments et les musées, l'on a restitué à la société nombre monuments de la culture nationale d'une inestimable valeur témoignant du millénaire de notre système d'Etat. Notre connaissance du passé proche et lointain fut enrichie considérablement, ce qui donna un grand apport à la propagation de la culture nationale. Malgré les destructions résultant de la guerre et du pillage des occupants, nous avons réussi à conserver pour les prochaines générations des monuments de la plus haute valeur, témoins de notre passé et de nos traditions scientifiques. L'octroi à ces objectifs de nouvelles fonctions dans le régime socialiste, nous permettra non seulement de les mettre à la portée de la société contemporaine, mais aussi de les transmettre au millénaire futur.